

Válasz Dr. Prohászka Zoltán opponensi véleményére

Nagyon köszönöm Prohászka Zoltán Professor úrnak, hogy doktori értekezésemet részletesen áttanulmányozta, hálásan köszönöm elismerő szavait és segítő észrevételeit. Megjegyzéseire, kérdéseire az alábbiakban szeretnék válaszolni:

1) A doktori mű nem tartalmazza azokat a cikkeket, amelyek eredményeire közvetlenül épül, az eredmények szakaszban nem találtam utalást az eredeti munkákra, így nem volt világosan összekapcsolható az értekezés a cikkel.

1) Őszintén szólva nem találtam egyértelmű ajánlást ezekre vonatkozólag, hogy a disszertáció alapját képező cikkeket - hasonlóan egy PhD dolgozatba - be kell-e illeszteni, ami az egyébként kissé hosszúra sikerült disszertációm méretét tovább növelte volna. Nem szerettem volna a nagyszámú referencia közé besorolni a saját cikkeimet, ezért kerültek külön felsorolásra a 10. fejezetben. Bízom benne, hogy ez érdemben nem befolyásolta a disszertációm tartalmának ellenőrzését és értékelését!

2) Jelentős miRNS expressziós eltéréseket észleltek a miR-223, a 26b, a 140 és a 126 expressziója magasabb volt a kontrollok keringő vérlemezkéiben, mint a DM2 csoportban, azonban az obez-nem DM csoportban még az egészséges kontrollnál is magasabb expressziót észleltek (23. ábra). A keringő miRNS expresszióval kapcsolatban diabetesben hasonló, míg obezitásban eltérő eredményeket találtak (24. ábra). Mit gondol, technikai oka lehetett-e ennek az eltérésnek (thrombocytá vs. keringő miRNS)?

2) A 2-es típusú diabetes mellitus (DM2) betegek vérlemezke miRNS expressziójának vizsgálatakor úgy gondoltuk, hogy a normál kontrollok mellett szükséges egy másik olyan kontroll csoport is, amelyben a betegek még nem hiperglikémiások, de már egyéb metabolikus eltéréseket mutatnak. Célunk az volt; hogy a diabeteses thrombocyták miRNS eredményeit hozzájuk is hasonlítsuk. DM2-ben az irodalmi adatok alapján kiválasztott 4 fontos vérlemezke miRNS intracelluláris expressziója szignifikánsan alacsonyabbnak igazolódott nemcsak az egészséges kontrollok, hanem az obez kontrollokkal szemben is. Ugyanakkor, ha a két kontroll kohorsz eredményeit egymással hasonlítottuk össze, akkor valóban kitűnt, hogy obezekben ezen celluláris miRNS expressziók szintje inkább magasabb volt, mint a normál kontrolloké.

Erre pontos magyarázatot egyelőre nem tudok adni, feltételezzük, hogy az obez személyekben a hiperglikémia hiányában még nem következett be a Dicer1 enzim aktivitás csökkenése, ami kihat a miRNS-ek érési folyamatára. Elképzelhető az is, hogy egyfajta kompenzációként a még nem diabeteses vérlemezkékben megnő bizonyos miRNS-ek szintje, hogy kivédjék vagy legalább is lassítsák a thrombocyta aktivációs állapotának változását. Obez, de nem diabeteses betegek thrombocyta miRNS profilja az irodalomból továbbra sem ismert, ami alátámaszthatná ezen eredményeinket.

Mivel az extracelluláris miRNS-ek többsége a vérlemezkékből szabadul ki, ezért megvizsgáltuk párhuzamosan, hogy vajon miként változik a miR-223, miR-26b, miR-140 és miR-126 szintje a diabeteses plazma mintákban, mint újfajta biomarkerek a vérlemezke funkció megítélésére. Azt tapasztaltuk, hogy a keringő miRNS-ek szintje is jelentősen csökkent DM2-ben szemben az egészséges kontrollokkal, ami az intracelluláris formának megfelelő, párhuzamos változás. Ezen eltérések összhangban állnak mások DM2-ben megfigyelt korábbi eredményeivel, amik egyúttal jól korreláltak a gyulladás és az atherosclerosis súlyosságával (Zampetaki A, et al. *Circ Res.* 2010;107:810-7.). Ezzel szemben a diabeteses és az obez csoport között, valamint a kontrollok között sem volt jelentős különbség a legtöbb általunk vizsgált plazma miRNS szintben. Mindez nem technikai hibára, hanem inkább arra utal, hogy a diabeteses thrombocytaiban jelentősen lecsökkent expressziójú miRNS-ekből csak kevés jut ki a keringésbe, így ezek a keringő markerek a már kialakult diabetesben tudnak kellő érzékenységet mutatni a kóros vérlemezke aktiváció detektálására, míg obezitasban nem. Diagnosztikus értéke más keringő miRNS-eknek viszont lehet: a szérumban miR-138, miR-376a és miR-15b hatékonyan különítette el az obez (még nem diabeteses) betegeket a már definitív diabeteses betegektől (Pescador N, et al. *PLoS One.* 2013;8(10):e77251.). A máj eredetű és a lipid homeosztázist is szabályozó miR-122 keringő formájának vizsgálata során Willeit és munkatársai azt tapasztalták, hogy a miRNS expressziója jelentősen emelkedett volt obezitasban, ami a betegek követése során szoros összefüggést mutatott a metabolikus szindróma (OR: 1,6; P<0,001) és a DM2 (OR: 1,37; P=0,021) kialakulásának fokozott valószínűségével. Ráadásul egérmodellben azt is igazolták, hogy a 12 hónapos atorvastatin kezelés jelentősen csökkentette a miR-122 szérumban szintjét (Willeit P, et al. *Diabetes.* 2017;66(2):347-57.). Olyan vizsgálatról viszont nincs tudomásom, amelyben a keringő

miRNS-eket a thrombocytá aktiváció mértékének összehasonlítására használták volna obese betegek és cukorbetegyek között.

3) Milyen technikai kontrollokat és milyen minőségbiztosítást alkalmaztak az RNS integritásával kapcsolatban, az RNS extrakció előtt?

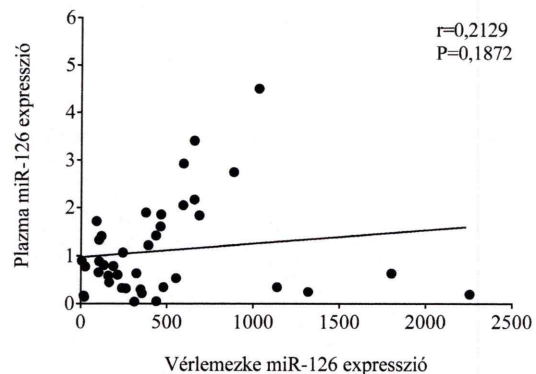
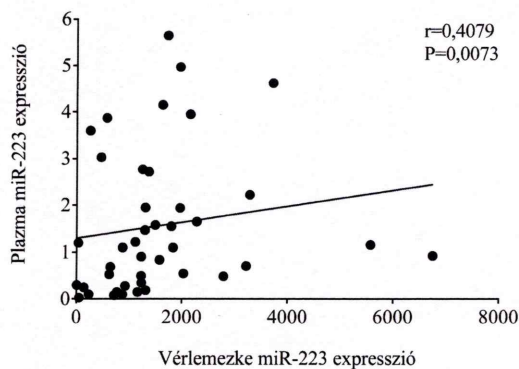
3) Valóban létezik néhány olyan fontos preanalitikai körülmény, amit figyelembe kell venni akár a thrombocytá, akár a keringő miRNS-ek analízise előtt. A betegektől levett és átlagosan 30 percen belül a laboratóriumba érkezett vérmintákat (amiket nem eljáró vagy csőposta szállította, hanem a klinikussal egyeztetve személyesen hoztuk el) gyakorlatilag azonnal elkezdtük feldolgozni annak érdekében, hogy megakadályozzuk az arteficiális vérlemezke aktiváció kialakulását, ami az intracelluláris és a plazma miRNS-ek szintjét is befolyásolta volna. Kerültük a fagyasztott plazma minták többszöri kiolvasztását az RNS analízis előtt annak ellenére, hogy a miRNS-ek relatíve stabil molekulák. Plazma mintát használtunk a szérummal szemben, mivel az *in vitro* lejátszódó véralvadás és a következményes sejtkárosodás további miRNS-ek kijutását vonhatja magával. Kerültük a heparinnal „szennyezett” minták feldolgozását, mivel a heparin egyrészt interferálhat a RT-qPCR mérésekkel, másrészt maga is fokozhatja a thrombocytá eredetű vezikulák felszabadulását és így kihathat a keringő miRNS expressziókra. A thrombocytá és plazma minták előkészítési körülményeit korábbi közleményekben validált módszerek segítségével végeztük (Zampetaki A, et al. *Circ Res.* 2010;107(6):810-7., Duan X, et al. *J Diabetes Complications.* 2014;28:705-10.), ezért további előzetes tesztelést az RNS integritásának ellenőrzésére nem végeztünk. Ami a vizsgálatok beállításánál kezdetben nehézséget okozott, az a thrombocyták potenciális kontaminációja a leukocytákkal, ami jelentősen befolyásolhatta volna az RNS minták összetételét és a miRNS expressziós végeredményeket. Ennek érdekében CD45-ellenes antitestet hordozó mágneses gyöngyöket (Dynabeads®) alkalmaztunk a fehérvérsejtek hatékony eltávolítása érdekében. Több előkísérlet során a vérlemezke minták tisztaságának ellenőrzése áramlási citometriai és RT-qPCR mérésekkel történt, és a mágneses szeparálással tisztított mintákban kevesebb, mint 1 fehérvérsejtet detektáltunk 1 millió thrombocytára vonatkoztatva. Ezzel párhuzamosan a fehérvérsejt depletált vérlemezkekben a CD45 mRNS nem volt detektálható (a cycle threshold értékek 35 felettiak voltak), mely alapján fehérvérsejt mentes vérlemezkeket sikerült kinyernünk, amelyek alkalmasak voltak a miRNS expressziók meghatározására. Izolálási

módszerünk megbízhatóságát transzkriptomikai vérelemzke vizsgálatokhoz megerősítette az a közelmúltban befejeződött nemzetközi tanulmány, amelyben a mi munkacsoportunk is részt vett, mint az egyik közreműködő centrum (Banerjee M, et al. *J Thromb Haemost.* 2024 Jul 3:S1538-7836(24)00376-3., Online ahead of print). Az előkészített vérelemzke és plazma mintákból az RNS tisztításhoz a TRI reagens gyártói ajánlásainak megfelelően totál RNS-t izoláltunk. Az RNS tisztaságát és koncentrációját NanoDrop 2000 spektrofotométerrel, valamint RNS-szekvenálás előtt (szepszis-study) Agilent BioAnalyzer segítségével ellenőriztük és a könyvtárkészítéshez a >7 RIN értékű mintákat használtuk, ami lehetővé tette a minták megfelelő feldolgozhatóságát.

4) Nem találtam elemzést arra vonatkozóan, hogy a thrombocyta és a keringő miR szintek milyen kapcsolatban voltak egymással a különböző csoportokban/betegekben?

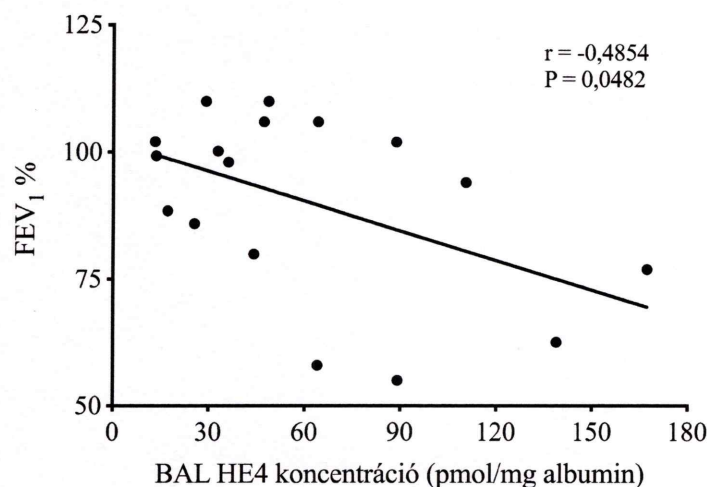
4) A közlemény megírásakor külön nem vizsgáltuk, hogy állt-e fent bármi összefüggés az egyes vérelemzke és plazma miRNS szintek között. A kérdés kellő megválaszolása érdekében utólagosan elvégeztük ezeket a korrelációs analíziseket Spearman teszttel, mely szerint a legerősebb kapcsolatot a miR-223 thrombocyta és plazma szintek között tapasztaltuk, de hasonló, bár statisztikailag nem szignifikáns tendenciát láttunk a miR-126 és a miR-26b ($r=0,2152$, $p=0,1711$) esetén is.

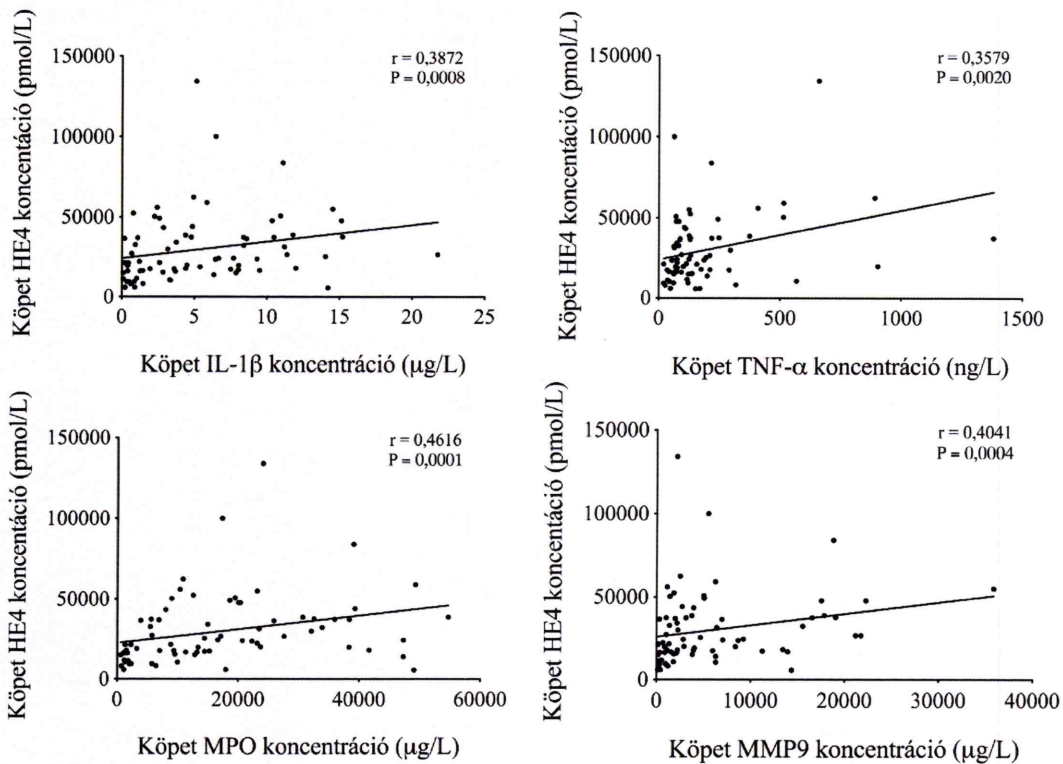

5) Vajon milyen mértékben felelősek a tüdő epithelsejtek a keringő HE4 (mint biomarker) szintjéért? Vagyis feltételezve, hogy a CFTR-csatorna diszfunkció számos más szervet/sejtet is érint, az azonosított szabályozási mechanizmusok vajon mennyire univerzálisak, és működhetnek-e más sejttípusokban is? Van ismert irodalmi adat esetleg ennek alátámasztására?

5) Jelen tudásunk szerint a tüdő légúti epithelsejtjei tekinthetők a CF-re jellemző kóros HE4 expresszió legfontosabb forrásának, mivel minél rosszabb egy beteg légzésfunkciója, valamint az intrapulmonális gyulladás mértéke, annál magasabb HE4 koncentrációk mérhetők a vérben. Mindezt alátámasztják azok az eddig még nem közölt adataink is, mely szerint a CF-es betegekből nyert bronchoalveoláris lavage (BAL) mintákban is a HE4 értékek (albuminra normálva) jól korreláltak a betegek FEV₁ %-os értékeivel.

Ezen túlmenően a HE4 fehérje a CF-es köpetmintákban - a szérum/plazma mintákhoz képest - extrém mennyiségben mérhető, mely szoros összefüggést mutatott más gyulladásos paraméterekkel.

A CFTR-csatorna a tüdő epithelsejtjein kívül a szervezet más szöveteiben is expresszálódik, így a verejtékmirigyekben, a hasnyálmirigyben és az ondóvezetékben. A HE4 vagy másnéven a *WFDC2* génről expresszálódó fehérje a Humán Protein Atlasz alapján a tüdőn kívül a pancreasban, emlőben, prosztatában, (mellék)herében és a vesében termelődik különböző mértékben. Tekintettel arra, hogy CF-ben a tüdőn kívül a hasnyálmirigy exokrin (és endokrin) funkciói károsodhatnak, ezért valóban felmerül annak lehetősége, hogy a pancreas eredetű HE4 is hozzájárulhat a keringésben mérhető magasabb fehérje koncentrációhoz. Bár az egyik vizsgáltunkban a hasnyálmirigyelgtelen CF-es betegekben a HE4 szérumkoncentrációk szignifikánsan magasabbak voltak, mint az egészséges pancreas funkcióval bíró betegekben (122,2 [84,1-149,6] pmol/L vs. 96,8 [73,8-108,8] pmol/L; $P=0,037$) hasonló légzésfunkció mellett, mégis direkt *in vitro* evidenciánk jelenleg nincs arra vonatkozólag, hogy a CFTR-csatorna diszfunkció a hasnyálmirigy ductális sejtjeiben mennyivel járulhat hozzá a CF-es vérmintákban mérhető magasabb HE4 szintekhez.

**DEBRECENI
EGYETEM**

ÁLTALÁNOS ORVOSTUDOMÁNYI KAR
Laboratóriumi Medicina Intézet
H-4032 Debrecen, Nagyerdei krt. 94.
Tel: 52/340-006, Fax:52/417-631

Végezetül még egyszer nagyon köszönöm Professzor úr munkáját, elismerő véleményét és támogatását, továbbá tisztelettel szeretném kérni válaszaim szíves elfogadását.

Debrecen, 2024. szeptember 10.

Dr. Nagy Béla